

เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง

“เรียนรู้พรรณไม้ในสวนพฤกษศาสตร์”

ณ สวนพฤกษศาสตร์ภาคกลาง (พุแค)

วันพฤหัสบดีที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2551

เวลา 6.30-16.00 น.

จัดโดย โครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยและการจัดการความรู้ทางพฤกษศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์

ชื่อ ชั้น.....

ฐานกิจกรรมที่ 1 “นิทรรศการพรรณพืชหน้าเรียนรู้”

โดย กชกร เพชรรัตน์

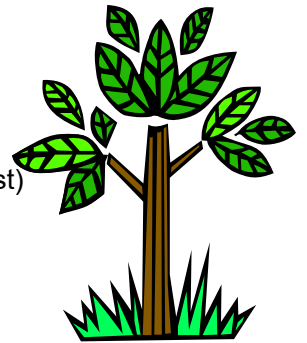
ป่าไม้เมืองไทย (Forest in Thailand)

ป่าไม้ในเมืองไทยจัดเป็นประเภทป่าฝนเขตร้อน จากการสำรวจเมื่อพุทธศักราช 2538 มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 130,000 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ 26.5 ของพื้นที่ทั้งประเทศ สามารถจำแนกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

1. ป่าไม้ผลัดใบ (evergreen forest) เป็นป่าที่มีสีเขียวชอุ่มตลอดปี ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 30 ของเนื้อที่ป่าทั้งหมด พบตามหุบเขาและริมฝั่งแม่น้ำ ฝั่งทะเล บนพื้นที่ลุ่มต่ำจนถึงพื้นที่ระดับสูงกว่า 1,000 เมตร จนถึงระดับสูงสุด 2,565 เมตร ซึ่งจัดว่าเป็นพื้นที่ภูเขาสูงเป็นป่าผลัดใบทั้งปี ป่าไม้ผลัดใบในประเทศไทย จำแนกออกได้ 14 ชนิด ดังนี้

1. ป่าดิบชื้น (tropical evergreen rain forest หรือ tropical rain forest)
2. ป่าดิบแล้ง (seasonal rain forest หรือ semi-evergreen forest หรือ dry evergreen forest)
3. ป่าดิบเขาต่ำ (lower montane rain forest)
4. ป่าไม้ก่อ (lower montane oak forest)
5. ป่าไม้ก่อ-ไม้สน (lower montane pine-oak forest)
6. ป่าไม้สนเขา (lower montane coniferous forest)
7. ป่าละเมาะเขาต่ำ (lower montane scrub)
8. ป่าดิบเขาสูงหรือป่าเมฆ (upper montane rain forest หรือ cloud forest)
9. ป่าละเมาะเขาสูง (upper montane scrub)
10. แอ่งพรุภูเขา (montane peat bog หรือ sphagnum bog)
11. ป่าชายเลนหรือป่าโกงกาง (mangrove forest)
12. ป่าพรุ (peat swamp forest)
13. ป่าบึงน้ำจืด หรือป่าบึง-ทาม (freshwater swamp forest)
14. สักคมพืชชายหาด (strand vegetation) ตามหาดทราย (sand strand) และโขดหิน

(rock strand)

2.ป่าผลัดใบ (deciduous forest) เป็นป่าที่มีสีเขียวชอุ่มเฉพาะในฤดูฝน ส่วนในฤดูแล้งต้นไม้จะเปลี่ยนสี และผลัดใบเพื่อลดการคายน้ำ ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 70 ของเนื้อที่ป่าทั่วทั้งหมด ส่วนใหญ่พบที่ความสูงตั้งแต่ระดับทะเลปานกลางถึง 1,000 เมตร จำแนกออกได้ 3 ชนิด ดังนี้

1. ป่าเบญจพรรณหรือป่าผลัดใบผสม (mixed deciduous forest)
2. ป่าเต็งรัง (deciduous dipterocarp forest หรือ dry dipterocarp forest)
3. ป่าเต็งรัง-ไม้สน (pine - deciduous dipterocarp forest)

เอกสารอ้างอิง

รัชชชัย สันติสุข. 2550. **ป่าของประเทศไทย**. สำนักงานหอพรรณไม้, กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. อรุณการพิมพ์, กรุงเทพฯ. 120 หน้า

คำถามฐานกิจกรรมที่ 1 “นิทรรศการพรรณพืชหน้าเรียนรู้”

1. จากการศึกษาห้องนิทรรศการ จงบอกลักษณะของป่าและชนิดของพรรณไม้ที่ใช้เป็นดัชนี บ่งบอกประเภทของป่าต่อไปนี้

ป่าพรุ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

พรรณไม้ที่ใช้เป็นดัชนีบ่งบอกประเภทของป่าพรุ ได้แก่.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ป่าเมฆ

พรรณไม้ที่ใช้เป็นดัชนีบ่งบอกประเภทของป่าเมฆ ได้แก่.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ป่าเบญจพรรณ

พรรณไม้ที่ใช้เป็นดัชนีบ่งบอกประเภทของป่าเบญจพรรณ ได้แก่

.....

ป่าบึงน้ำจืด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

พรรณไม้ที่ใช้เป็นดัชนีบ่งบอกประเภทของป่าบึงน้ำจืด ได้แก่

.....

2. จงบอกชื่อวิทยาศาสตร์และชื่อวงศ์ของพืชต่อไปนี้

มุนดอย

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

ชื่อวงศ์ :

ก้าม

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

ชื่อวงศ์ :

ช้างให้

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

ชื่อวงศ์ :

จันทน์แดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

ชื่อวงศ์ :

กฤษณา

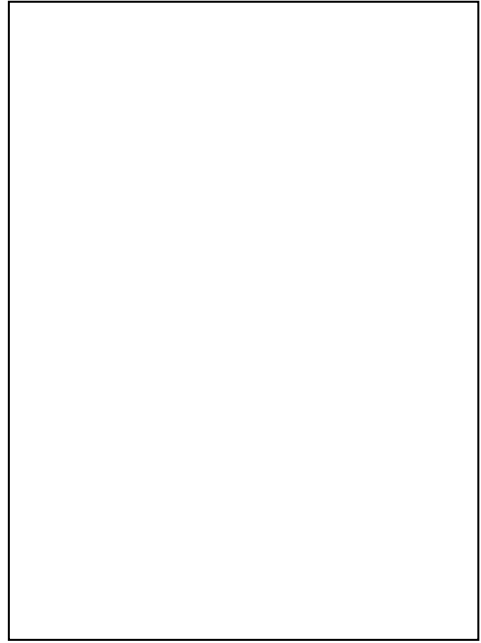
ชื่อวิทยาศาสตร์ :

ชื่อวงศ์ :

3.จงบอกชื่อไทย ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ ลักษณะของพืช ที่มีอยู่ในห้องนิทรรศการมา 2 ชนิด และวาดรูปประกอบ

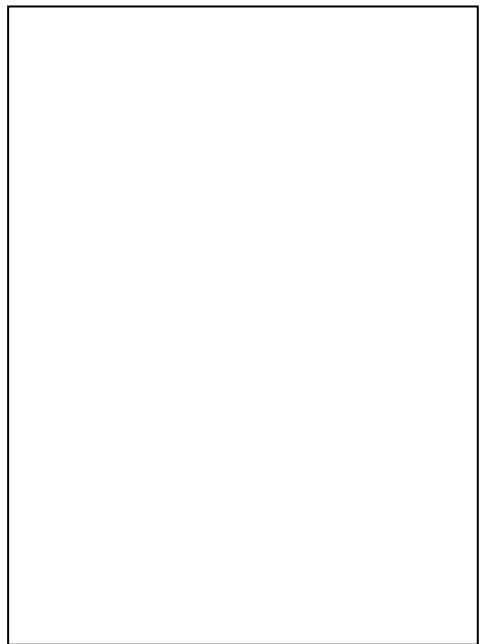
3.1 ชื่อไทย :.....
ชื่อวิทยาศาสตร์ :
วงศ์ :
ลักษณะ :
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

รูปประกอบ

3.2 ชื่อไทย :
ชื่อวิทยาศาสตร์ :
วงศ์ :
ลักษณะ :
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

รูปประกอบ

ฐานกิจกรรมที่ 2 “สวนปาล์มพุดแค”

โดย อาจารย์พนม สุทธิศักดิ์โสภณ

ปาล์มเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว ที่อยู่ในวงศ์ *Arecaceae* (*Palmae*) ทั่วโลกมีอยู่ประมาณ 210 สกุล มากกว่า 3,800 ชนิด จากรายงานพบว่า มีปาล์มที่เป็นพืชเฉพาะถิ่นของไทย จำนวน 71 สกุล 155 ชนิด ส่วนอีก 4 สกุล 7 ชนิด ได้แก่ หมากพร้าว (*Actinorhysis calapparia*) หมากสง (*Areca catechu*) ต่าว (*Arenga pinnata*) ตาลโตนด (*Borassus flabellifer*) และมะพร้าว (*Cocos nucifera*) ลานเชียงใหม่ (*Corypha umbraculifera*) และสาธุ (*Metroxylon sagu*) เป็นพืชที่ยังไม่ทราบถิ่นกำเนิดที่แน่ชัด ภาคใต้ของไทยเป็นบริเวณที่พบปาล์มขึ้นอยู่ในธรรมชาติมากที่สุด ประมาณ 125 ชนิด และจำนวนชนิดจะลดน้อยลงเมื่อขึ้นไปทางภาคเหนือ โดยปาล์มที่พบเห็นบ่อยที่สุดและกระจายทั่วประเทศ เช่น มะพร้าว หมากสง ตาลโตนด ระกำ เต่าร้าง และกะป้อ

ปัจจุบันมีการนำเข้าปาล์มจากต่างประเทศมาปลูกกันมากขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อปลูกเป็นปาล์มประดับทั้งเป็นไม้กระถางและปลูกประดับแปลง ทำให้บ้านเรามีความหลากหลายของปาล์มมากขึ้น และปาล์มต่างประเทศเหล่านี้ หลายชนิดมีการนำเข้ามาปลูกนานมาแล้ว จนหลายคนคิดว่าปาล์มท้องถิ่นของไทยไปแล้ว อาทิเช่น ปาล์มน้ำมัน (*Eleais guineensis*) หมากเหลือง (*Chrysalidocarpus lutescens*) หมากเขียว (*Ptychosperma macarthurii*) หมากนวล (*Veitchia merrillii*) เป็นต้น

พืชในวงศ์ปาล์ม ถือเป็นพืชที่มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของเรามากขึ้นทุกวัน เพราะนอกจากจะใช้ประโยชน์ด้านปัจจัย 4 ได้แก่ ใช้ทำอาหาร เครื่องดื่ม ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า เครื่องประดับ และยารักษาโรคแล้ว ยังสามารถนำมาใช้เป็นพืชพลังงานทดแทน โดยนำน้ำมันที่สกัดจากปาล์มน้ำมัน มาผลิตน้ำมัน “ไบโอดีเซล” เพื่อทดแทนน้ำมันดีเซล โดยผ่านกระบวนการทางเคมีที่เรียกว่ากระบวนการทรานเอสเทอร์ฟิเคชัน (*Transesterification Process*) โดยให้น้ำมันพืชทำปฏิกิริยากับแอลกอฮอล์ เช่น เมทานอล หรือเอทานอล และมีด่างเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา

ลักษณะทั่วไปของปาล์ม

ราก ปาล์ม เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวที่มีระบบรากเป็นรากฝอย (*fibrous root system*) โดยมีรากที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อทำหน้าที่พิเศษต่างๆ ดังนี้

1. รากพิเศษ (*adventitious root*) คือ รากที่เกิดขึ้นมาตามข้อปล้องบริเวณโคนต้น
2. รากค้ำ (*stilt root*) คือ รากที่งอกออกมาเพื่อค้ำพุงลำต้น
3. รากเขย่ง (*prop root*) คือ รากที่งอกออกมาเพื่อค้ำพุงลำต้น มีลักษณะคล้ายรากค้ำมาก แต่ต่างกันที่รากเขย่งจะยกลำต้นลอยขึ้นสูงจากพื้นดิน

ลำต้น

1. ลำต้นเดี่ยว (solitary trunk) คือ ลำต้นที่มีลักษณะตั้งตรง สูงชะลูด มีหลายขนาดได้แก่
 - ลำต้นขนาดเล็ก เช่น ปาล์มยะวา ปาล์มน้ำพุ ฯลฯ
 - ลำต้นขนาดใหญ่ เช่น ปาล์มน้ำมัน ตาลโตนด ลาน ฯลฯ
 - ลำต้นมีส่วนโคนก้านใบปกคลุม เช่น ปาล์มเคราฤๅษี ปาล์มเบ็ดติโคต ฯลฯ
 - ลำต้นมีลักษณะคอดป่อง เช่น ปาล์มขวด ปาล์มแชมเปญ ปาล์มเซอร์รี่ ฯลฯ
2. ลำต้นแตกกอ (multiple trunks) คือ ลักษณะลำต้นที่แตกออกมาเป็นกอ ซึ่งอาจแตกจากใต้ดินหรือใกล้ผิวดิน
 3. ลำต้นแตกกิ่ง เช่น ตาลกิ่งชนิดต่างๆ
 4. ลำต้นเลื้อยพัน เช่น หวายชนิดต่างๆ
 5. ลำต้นอยู่ใต้ดิน มีเพียงส่วนของใบที่โผล่ขึ้นมาเหนือดิน เช่น ปาล์มบังสูรย์ใบยาว ปาล์มบังสูรย์หลังขาว ฯลฯ

ลักษณะใบ

1. รูปพัดจักเว้าตื้น เช่น ปาล์มจีบ ปาล์มเจ้าเมืองตรัง
2. รูปพัดจักเว้าลึกครึ่งตัวใบ เช่น ตาลเหลือง ตาลแดง
3. รูปพัดจักเว้าลึกถึงสะดือ เช่น กะพ้อหนาม จิ้ง
4. รูปพัดแกนโค้ง เช่น ตาลฟ้า
5. รูปหางปลา เช่น ปาล์มหางปลา
6. รูปเหลี่ยม เช่น ปาล์มบังสูรย์
7. รูปขนนก เช่น หมากเหลือง หมากแดง หมากสง
8. รูปขนนกสองชั้น เช่น เต่าร้าง
9. รูปใบพวง เช่น ปาล์มฟอกซ์เทล ควินส์ปาล์ม

ดอก

ดอกส่วนใหญ่จะมีขนาดเล็ก แต่มีบางชนิดดอกจะขยายขนาดใหญ่ได้ภายหลัง สีของดอกทั่วไปจะมีสีขาว สีครีม สีเหลืองสด สีส้ม สีชมพู หรือสีม่วง

ผล

ผลของปาล์มมีขนาดและรูปร่างแตกต่างกันไปตามชนิดของปาล์มนั้นๆ ซึ่งรวมถึงโครงสร้างของผลและเมล็ดด้วย

เอกสารอ้างอิง

สวัสดิ์ หรั่งเจริญ. 2547. **ปาล์มประดับ**. กรุงเทพฯ : มติชน.

ปิยะ เฉลิมกลิ่น พัทรินทร์ เก่งกาจ และอนันต์ พิริยะภัทรกิจ. 2548. **ปาล์มต่างประเทศในเมืองไทย**.

กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

พูนศักดิ์ วัชรารกร. 2548. **ปาล์มและปรงในป่าไทย**. กรุงเทพฯ : บ้านและสวน.

คำถามฐานกิจกรรมที่ 2 “สวนปาล์มพุดแค”

1. ปาล์มที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและสามารถนำมาผลิตน้ำมันไบโอดีเซล มีชื่อไทย และชื่อวิทยาศาสตร์ คือ?

ชื่อไทย :

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

2. ลักษณะลำต้นของพีชวงศ์ปาล์ม มีกี่แบบ อะไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. จงวาดรูปลักษณะใบของพีชวงศ์ปาล์ม ที่มีใบแบบรูปพัดจักเว้าตื้น และใบแบบรูปพัดจักเว้าลึกถึงสะดือ พร้อมยกตัวอย่างประกอบมาอย่างละ 2 ชนิด

พีชวงศ์ปาล์ม ที่มีใบแบบรูปพัดจักเว้าตื้น ได้แก่ 1.

2.

พีชวงศ์ปาล์ม ที่มีใบแบบรูปพัดจักเว้าลึกถึงสะดือ ได้แก่ 1.
2.

รูปประกอบ

4. จงยกตัวอย่างพีชวงศ์ปาล์มที่นำมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังนี้

พีชวงศ์ปาล์มที่ใช้เป็นอาหารและเครื่องดื่ม ได้แก่

.....

พีชวงศ์ปาล์มที่ใช้สร้างเป็นที่อยู่อาศัย

.....

พีชวงศ์ปาล์มใช้เป็นไม้ประดับ

.....

พีชวงศ์ปาล์มใช้เป็นเครื่องมือใช้สอยอื่นๆ

.....

พีชวงศ์ปาล์มใช้เป็นพืชพลังงานทดแทน

.....

ฐานกิจกรรมที่ 3 “สีเส้นแห่งธรรมชาติ : ต้นไม้ใช้ย้อมผ้า”

โดย ศิริินภา ศิริยันต์

สีย้อมจากธรรมชาติ

สีที่ได้จากธรรมชาติ เป็นความรู้ดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาจากปู่ย่าตายาย แหล่งวัตถุดิบสีธรรมชาติยังสามารถหาได้จากต้นไม้ ใบไม้ ที่ให้สีสันทายงามตามที่เราต้องการและหาได้ไม่ยาก ซึ่งปัจจุบันมีการส่งเสริมให้ใช้วัสดุจากธรรมชาติกันมากขึ้น เพราะผลิตภัณฑ์ที่ได้จากธรรมชาติจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยมาก และกรรมวิธีผลิตที่แตกต่างกัน ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีความสวยงามและหลากหลาย

สีธรรมชาติสามารถจำแนกตามแหล่งที่มาได้ 3 ประเภท ได้แก่

1. จากสัตว์ ได้แก่ให้สี.....
2. จากแร่ธาตุ ได้แก่ ดินแดงหรือดินลูกรัง ดินโคลน
3. จากพืชได้จากส่วนต่างๆของพืช เช่น
 - ราก เช่น รากยอป่าให้สีแดงส้ม
 - แก่น เช่น แก่นขนุนให้สีเหลือง
 - เปลือก เช่น เปลือกสะเดาให้สีแดง
 - ใบ เช่น ใบขี้เหล็กให้สีเขียว
 - ผล เช่น มะพร้าวให้สีน้ำตาล

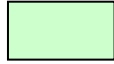

ตัวอย่างวัสดุใช้ย้อมสีจากธรรมชาติ

ชื่อพืช	ส่วนที่ใช้	สีที่ได้
ขมิ้นชัน	หัว	เหลือง
ขนุน	แก่นของลำต้น	เหลือง
คำฝอย, ดาวเรือง	ดอก	เหลือง
ขี้เหล็ก	แก่นลำต้น	เหลืองเข้ม
แก่นแกแล	เปลือกลำต้น	เหลือง
เพกา	เปลือกลำต้น	เขียวอ่อน
คราม	ทั้งต้น	น้ำเงิน

ชื่อพืช	ส่วนที่ใช้	สีที่ได้
หูกวาง	ใบ	เขียวขี้ม้า
ยอป่า	ราก	น้ำตาล
แก่นฝาง	แก่นลำต้น	แดง/ชมพู
ประดู่, สะเดา	เปลือกลำต้น	น้ำตาล
มะพร้าวแห้ง	เปลือกของผล	น้ำตาล
อัญชัน	ดอก	ม่วง
มะเกลือ	ผล	น้ำตาล/ดำ

1. ต้นเพกา

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Oroxylum indicum* (L.) Kurz

วงศ์ : Bignoniaceae

2. ต้นหูกวาง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Terminalia catappa* L.

วงศ์ : Combretaceae

3. ขมิ้นชัน

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Curcuma longa* L.

วงศ์ : Zingiberaceae

4. มะพร้าว

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cocos nucifera* L. var. *spicata* K.C.

วงศ์ : Arecaceae (Palmae)

5. ดาวเรือง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tagetes erecta* L.

วงศ์ : Asteraceae (Compositae)

6. แก่นฝาง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Caesalpinia sappan* L.

วงศ์ : Leguminosae-Caesalpinioideae

7. สะเดา

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Azadirachta indica* var. *siamensis*

วงศ์ : Meliaceae

8. ดอกคำฝอย

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Carthamus tinctorius* L.

วงศ์ : Asteraceae (Compositae)

9. ขนุน

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Artocarpus heterophyllum* Lam.

วงศ์ : Moraceae

10. ประดู่

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Pterocarpus macrocarpus* Kurz

วงศ์ : Leguminosae-Papilionioideae

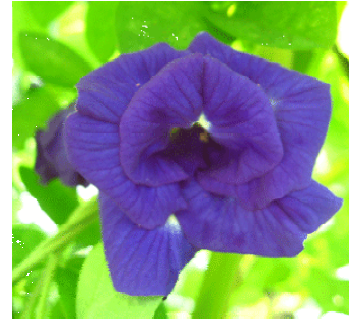

11. อัญชัน

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Clitoria ternatea* L.

วงศ์ : Leguminosae-Papilionioideae

12. คราม

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Indigofera tinctoria* L.

วงศ์ : Leguminosae-Papilionioideae

13. ยอป่า

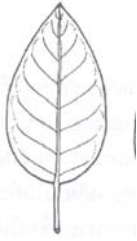

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Terminalia catappa* L.

วงศ์ : Combretaceae

รูปร่างแผ่นใบ

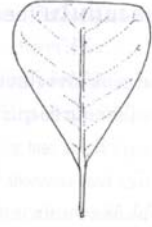
รูปไข่
(ovate)

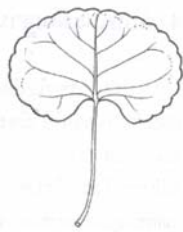
รูปใบหอก
(lanceolate)

รูปหัวใจ
(cordate)

รูปสามเหลี่ยมกลับ
(deltoid)

รูปไต
(reniform)

รูปไข่กลับ
(obovate)

รูปใบหอกกลับ
(oblanceolate)

รูปช้อน
(spatulate)

รูปรี
(elliptic)

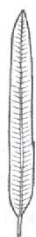
รูปกลม
(orbicular)

รูปสามเหลี่ยมข้าวหลามตัด
(rhomboid)

รูปขอบขนาน
(oblong)

รูปแถบ
(linear)

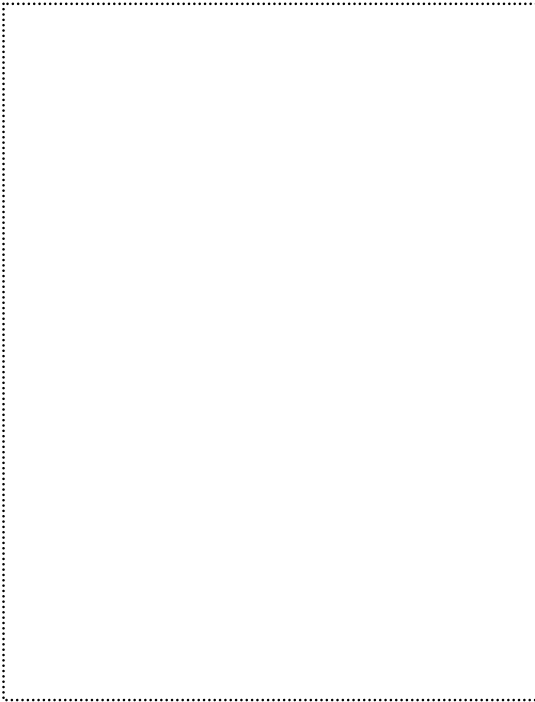
เอกสารอ้างอิง

ชุมพล คุณวาสี. 2551. สัณฐานวิทยาเบื้องต้นในการระบุชื่อวงศ์พืชดอกสามัญ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

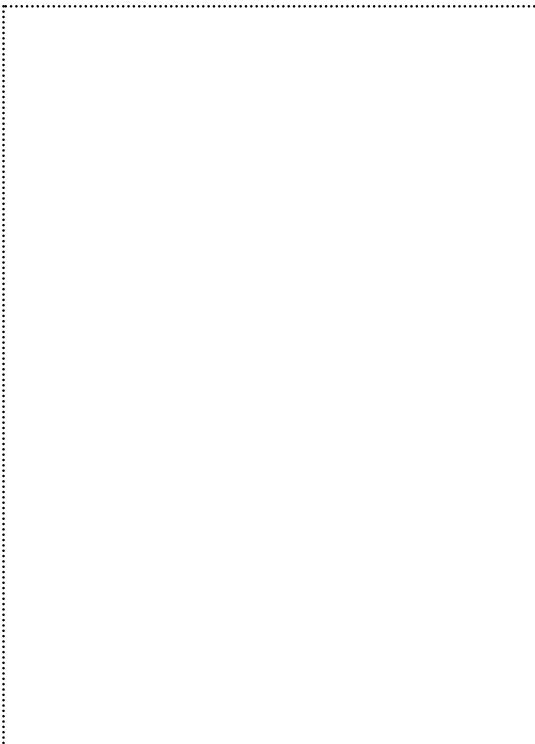
ขอบฟ้าผ้าสวย. 2551. <http://www.kobfapasuay.com/>. วันที่สืบค้น 10 มิถุนายน 2551.

คำถามฐานกิจกรรมที่ 3 สีเส้นแห่งธรรมชาติ : ต้นไม้ใช้ย้อมผ้า

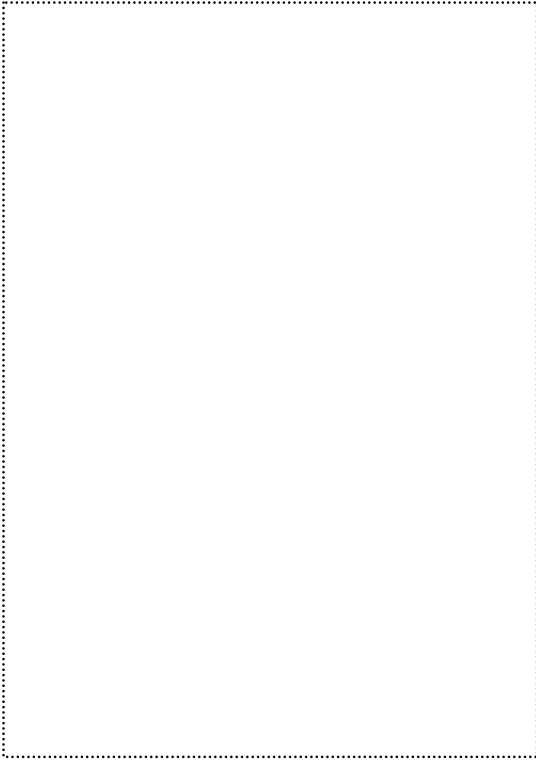
การศึกษารูปร่างใบในสวนพฤกษศาสตร์ภาคกลาง (พุดแค)

ชื่อไทย :
ชื่อวิทยาศาสตร์ :
ชื่อวงศ์ :
รูปร่างใบ :

ชื่อไทย :
ชื่อวิทยาศาสตร์ :
ชื่อวงศ์ :
รูปร่างใบ :

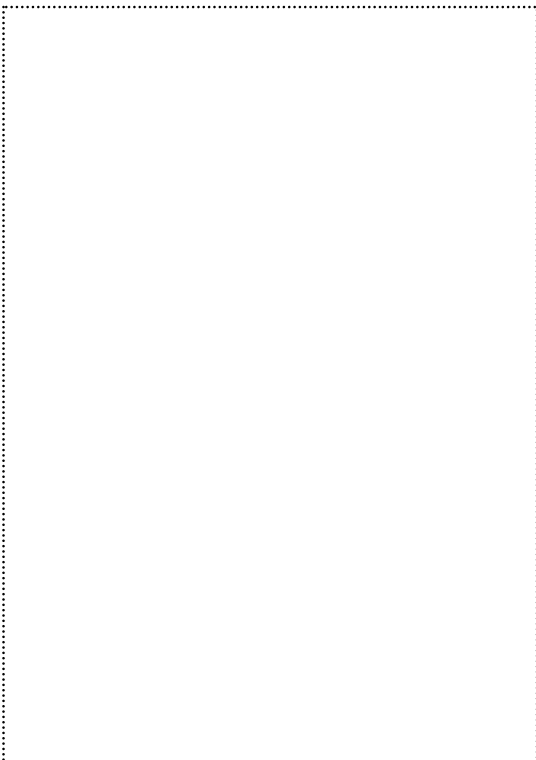

ชื่อไทย :

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

ชื่อวงศ์ :

รูปร่างใบ :

ชื่อไทย :

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

ชื่อวงศ์ :

รูปร่างใบ :

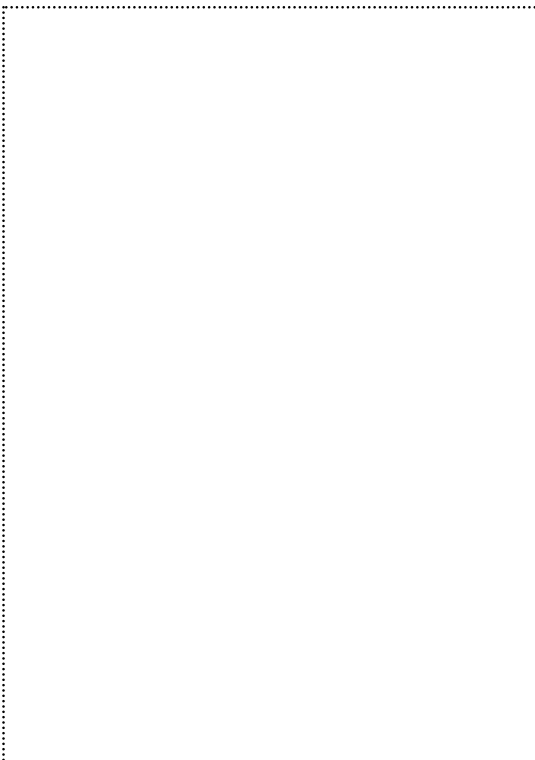

ชื่อไทย :

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

ชื่อวงศ์ :

รูปร่างใบ :

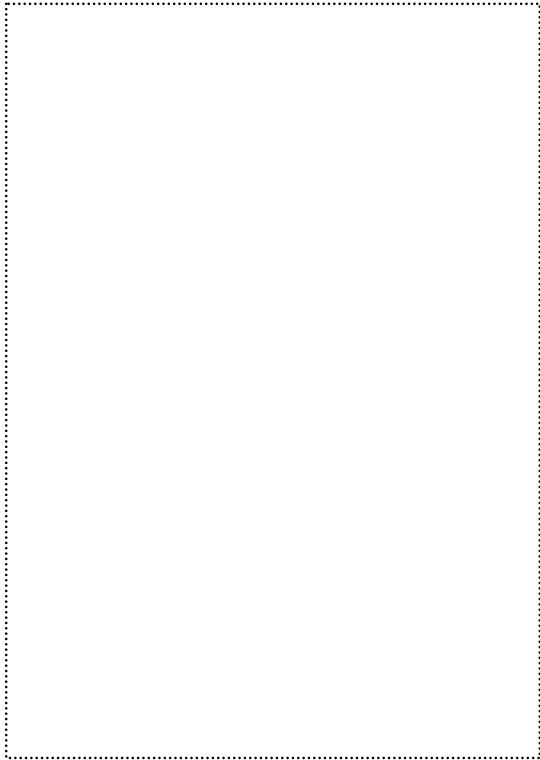

ชื่อไทย :

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

ชื่อวงศ์ :

รูปร่างใบ :

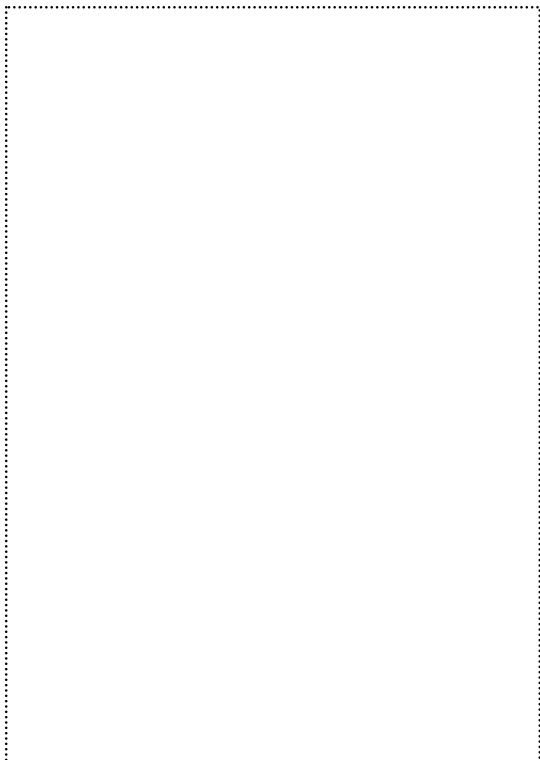

ชื่อไทย :

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

ชื่อวงศ์ :

รูปร่างใบ :

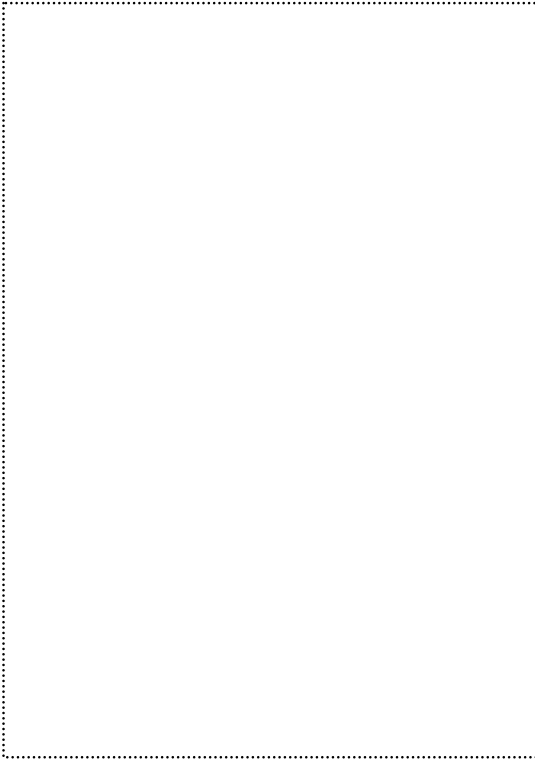

ชื่อไทย :

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

ชื่อวงศ์ :

รูปร่างใบ :

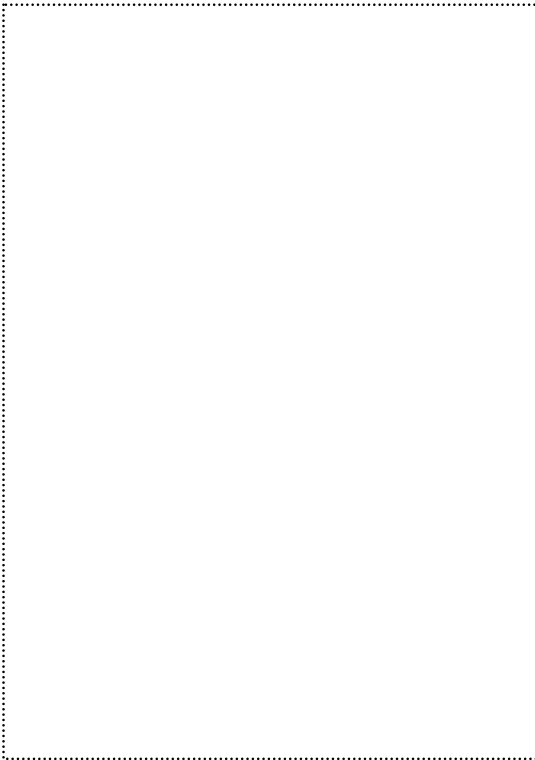

ชื่อไทย :

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

ชื่อวงศ์ :

รูปร่างใบ :

ชื่อไทย :

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

ชื่อวงศ์ :

รูปร่างใบ :

ฐานกิจกรรมที่ 4 “ความสำคัญของพรรณไม้เกียรติประวัติ”

โดย วสินี ไชว์พันธุ์

การตั้งชื่อวิทยาศาสตร์ให้แก่พรรณไม้หลายชนิดมีความสำคัญซึ่งสามารถสรุปได้ 2 ประการ ดังนี้

1. ชื่อวิทยาศาสตร์ของพรรณไม้ของประเทศไทยที่ตั้งชื่อขึ้นตามบรรดาศักดิ์ ราชทินนาม และนามบุคคลต่างๆ

นักพฤกษศาสตร์ไทยที่ได้รับใช้เบื้องพระยุคลบาทอย่างใกล้ชิดและเล็งเห็นถึงพระราชกรณียกิจของพระบรมวงศานุวงศ์ ที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรพรรณพืช เมื่อพบพรรณไม้ชนิดใหม่จึงต้องการที่จะตั้งชื่อตามพระนามเพื่อเทิดพระเกียรติพระองค์ท่านเหล่านั้นเพื่อให้ชาวโลกได้ตระหนักถึงราชวงศ์ไทยที่สนพระราชหฤทัยหรือสนพระทัยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ชื่อวิทยาศาสตร์ของพรรณไม้ของประเทศไทยที่ได้ตั้งขึ้นตามพระนามาภิไธย พระนาม พระอิสริยยศ บรรดาศักดิ์ ราชทินนาม และบุคคลต่างๆ ในประเทศไทยเพื่อเฉลิมพระเกียรติ สถาบันพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ หรือเป็นเกียรติให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องไม่มากก็น้อยกับวงการพฤกษศาสตร์ ธรรมชาติวิทยา และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตัวอย่างของพรรณไม้ เช่น

โมกราชินี

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Wrightia sirikitiae* D.J. Middleton & Santisuk

วงศ์ : Apocynaceae

ตั้งขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

พระบรมราชินีนาถ

ก้านกัณฑ์ดล

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Afgekia mahidolae* B.L. Burt & Chermisir.

วงศ์ : Leguminosae-Papilionoideae

ตั้งขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชินี

เครือเทพรัตน์

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Thepparatia thailandica* Craib

วงศ์ : Malvaceae

ตั้งขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

2. ชื่อวิทยาศาสตร์ของพรรณไม้ของประเทศไทยที่ตั้งชื่อเพื่อแสดงถึงความสำคัญของสถานที่ ชื่อวิทยาศาสตร์ของพรรณไม้ที่ได้ตั้งขึ้นเพื่อแสดงถึงความสำคัญของสถานที่ที่พบพรรณไม้ชนิดนั้นๆ อาจเป็นชื่อประเทศ ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน หรือตั้งชื่อตามชื่อสภาพภูมิประเทศอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ภูเขา แม่น้ำ น้ำตก ฯลฯ สถานที่บางแห่ง ตัวอย่างของพรรณไม้ เช่น

แจ่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Maerua siamensis* (Kurz) Pax

วงศ์ : Capparaceae

ตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติให้แก่ประเทศไทย

แตงอินทนนท์

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Trichosanthes inthanonensis* Duyfjes & Pruesapan

วงศ์ : Cucurbitaceae

ตั้งชื่อตามสถานที่ที่พบชนิดนี้เป็นครั้งแรก คือ ดอยอินทนนท์

อรพิม

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Bauhinia winitii* Craib

วงศ์ : Leguminosae-Caesalpinioideae

ตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติแด่พระยาวิจิตรนันท (โต โกเมศ)

ซึ่งนับได้ว่าท่านเป็นบิดาแห่งวงการพฤกษศาสตร์ไทย

กระดุมเต็ม

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Eriocaulon smitinandii* Moldenke

วงศ์ : Eriocaulaceae

ตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติให้แก่ ศ.ดร.เต็ม สมิตินันท์ ซึ่งท่านเป็นผู้บุกเบิกงานทางพฤกษศาสตร์ในปัจจุบัน และเป็นผู้ก่อตั้งโครงการพรรณพฤกษชาติของประเทศไทย (Flora of Thailand)

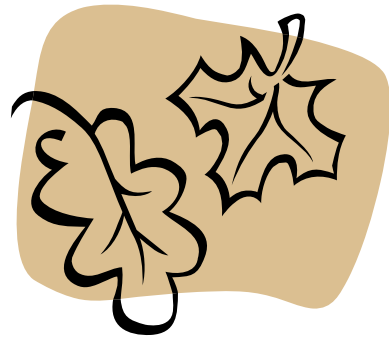
การเก็บและอัดตัวอย่างพรรณไม้

วัตถุประสงค์ ของการเก็บตัวอย่างพรรณไม้

1. เพื่อนำมาวิเคราะห์หาชื่อที่แน่นอน เพื่อให้ทราบจำนวนชนิดของพืชในท้องที่ต่างๆ ที่ทำการสำรวจ
2. เพื่อเก็บตัวอย่างไว้เป็นหลักฐานอ้างอิง ไว้เทียบเคียงในการตรวจวิเคราะห์หาชื่อพรรณไม้ในครั้งต่อไป
3. เพื่อเป็นการทราบถึงจำนวนประชากร ถิ่นกำเนิด และเขตการกระจายพันธุ์ ของพรรณไม้ต่างๆ ด้วย
4. เป็นการรวบรวมจำนวนพรรณพฤกษชาติของประเทศไทยว่ามีจำนวนทั้งสิ้นกี่ชนิด

อุปกรณ์

1. แฉกอัดพรรณไม้
2. กระดาษอัดพรรณไม้
3. กระดาษหนังสือพิมพ์
4. กรรไกรตัดกิ่ง
5. ถุงพลาสติก
6. ดินสอดำ
7. สมุดบันทึก

การเก็บตัวอย่างพรรณไม้

การตรวจหาชื่อพรรณไม้นั้น ต้องอาศัยลักษณะต่างๆ ของใบ ดอกและผล เป็นสำคัญ จะตรวจหาชื่อพรรณไม้จากส่วนประกอบต่างๆ ของดอก และลักษณะขนาดของผล พืชบางชนิดมีลักษณะเด่นชัด สามารถตรวจหาชื่อได้เพียงแต่เห็นใบ ดังนั้นในการเก็บตัวอย่างพรรณไม้ จึงต้องพยายามเก็บให้ได้ตัวอย่างที่สมบูรณ์ คือ มีครบทั้ง ใบ ดอก และผล เพื่อสะดวกในการตรวจหาชื่อ วิธีเก็บตัวอย่างพรรณไม้นั้น แล้วแต่ประเภทของพรรณไม้

ประเภทไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือ ไม้ล้มลุกบางชนิด เก็บแต่เฉพาะกิ่งที่มีดอก หรือผลติดกับใบ ขนาดยาวประมาณ

1 ฟุต หากช่อดอกหรือใบมีลักษณะยาวเกินหน้ากระดาษอัดก็ควรหักพับให้พอดี เพราะจะได้ทราบขนาดที่แท้จริง ควรเก็บใบ ดอก ผล และเนื้อไม้จากต้นเดียวกัน

ประเภทไม้ล้มลุกต้นเล็กๆ เช่น หญ้า หรือพวกพืชชั้นต่ำอื่นๆ เช่น มอส เฟิร์น ให้เก็บทั้งต้นทั้งรากถ้ามี พรรณไม้ชนิดหนึ่งนั้นให้เก็บตัวอย่างประมาณ 3-8 ชิ้น แล้วแต่กรณี เก็บใส่ถุงพลาสติกเมื่อเวลาเดินสำรวจ และนำออกมาอัดในแฉกอัดพรรณไม้ ถ้าเป็นไปได้ควรรีบอัด เพื่อพรรณไม้จะคงความเขียว และจัดแต่งง่าย ใบจะเรียบ

การอัดแห้งพรรณไม้

เมื่อเก็บพรรณไม้โดยตัดกิ่งจากต้นที่ต้องการแล้ว ให้เขียนชื่อผู้เก็บและเลขลงบนป้ายติดไว้กับพรรณไม้ และบันทึกข้อความต่างๆ ลงในสมุดบันทึก ในการอัดจะจัดเรียงตัวอย่างพรรณไม้วางลงในหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์ซึ่งพับเป็นคู่ๆ จัดให้ขนาดพอดี อย่าให้เกินหน้ากระดาษและแฉงอัด ถ้าใหญ่เกินแฉงให้หัก เรียงให้ใบคว่ำบ้างหงายบ้าง เพื่อจะได้เห็นลักษณะของใบทั้งสองด้านขณะแห้งแล้ว แล้วพลิกกระดาษแผ่นที่เป็นคู่ๆนั้นปิดทับลงไป ระหว่างพรรณไม้ชนิดหนึ่งๆ นั้นให้สอดกระดาษลูกฟูกชั้นไว้เพื่อช่วยให้ความชื้นระเหยออกไปได้เร็ว เสร็จแล้วก่อนปิดแฉงใช้กระดาษลูกฟูกปิดทับทั้งสองด้านและผูกมัดไว้ให้แน่น เพื่อเวลาแห้งพรรณไม้จะได้เรียบ แฉงหนึ่งๆ อัดพรรณไม้ได้หลายตัวอย่าง นำแฉงที่อัดแล้วนี้ตากแดด โดยให้วางตั้งแฉงขึ้นทางใดทางหนึ่ง อย่างวางนอนตามด้านราบ ทั้งนี้เพื่อให้ความชื้นในพรรณไม้ได้ระเหยได้ง่าย การตากแดดพรรณไม้มักจะแห้งช้า ฉะนั้นต้องหมั่นเปิดออกตรวจ เพราะบางที่อาจมีแมลงกัดกินดอกไม้ใบอยู่ ก็เก็บออกเสีย และเปลี่ยนกระดาษใหม่เอากระดาษที่ขึ้นออก เพื่อช่วยให้แห้งเร็วขึ้น การตากแดดนี้หากมีแดดและเอาใจใส่ดีประมาณ 3 วัน พรรณไม้ก็จะแห้ง และมีสีสดเกือบเหมือนธรรมชาติ ตัวอย่างพรรณไม้เมื่อทำให้แห้งได้ที่แล้ว ก็เก็บรวบรวมเข้ากล่องที่พร้อมจะดำเนินการตรวจหาชื่อต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. 2550. พรรณไม้เกียรติประวัติของไทย. กรุงเทพฯ: ประชาชน.

กรมป่าไม้. 2551. <http://www.forest.go.th>. วันที่สืบค้น 2 มิถุนายน 2551.

3. จากการศึกษาโปสเตอร์พรรณไม้เกียรติประวัติ จงบอกชื่อไทย ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ และชื่อนั้นตั้งขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแก่ใคร และวาดรูปประกอบ

ชื่อไทย :

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

ชื่อวงศ์ :

ตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่ :

ชื่อไทย :

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

ชื่อวงศ์ :

ตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่ :

ชื่อไทย :
ชื่อวิทยาศาสตร์ :
ชื่อวงศ์ :
ตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่ :

ชื่อไทย :
ชื่อวิทยาศาสตร์ :
ชื่อวงศ์ :
ตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่ :

